

DOKUMENTATION

Gæstespil med Riksteatern

KYLA

Helsingør
9. september 2003

Manuskript og instruktion: Lars Norén
Scenografi og kostumer: Charles Koroly
Lysdesign: Erik Berglund
Medv: Björn Bengtsson, Kristofer Fransson, Tito Pencheff og Ulf Rønnerstrand
Arrangør: Helsingør Teater

Gæstespillet var støttet af Statens Teaterråd

PUBLIKUM

Kyla blev set af i alt 301 tilskuere. Heraf var 202 under 25 år.

PRESSE

29/8-03 Lars Norén åbner ny
sæson
i: MetroXpress

30/8-03 Kold Norén åbner
efterårets teater
i: Helsingør Dagblad

1/9-03 Svensk kulde
i: Politiken

3/9-03 Noréns kuldechok til
Helsingør
& Lars Norén,
dramatiker og provokatør
i: Helsingør Dagblad

5/9-03 Nyt Lars Norén-stykke i Helsingør
i: Berlingske Tidende

8/9-03 Så er det endelig blevet Norén uge
i: Frederiksborg Amtsavis

8/9-03 Stadig vred og produktiv
i: Politiken

9/9-03 Svensk kulde i Helsingør
i: Urban

9/9-03 Norén på svenska i Helsingör
i: Nordvästra Skånes Tidningar

9/9-03 Norén på svenska i Helsingör
i: Hälsingborg Dagblad

11/9-03 Hade, dræbe og bade
i: Politiken

11/9-03 Forpligtende Frihed
i: Frederiksborg Amtsavis

11/9-03 Brutalt Indlæg fra Norén
i: Jyllands-Posten

13/9-03 Hadets Børn
i: Berlingske Tidende

Lagt på www.berlingske.dk 12. september 2003 kl. 22:30

Hadets børn

Af Me Lund

Kyla. De harker og hader, så man forstår, at det for dem er lige så naturligt som at trække vejret. Og de pisser lige så gerne på græsset i parken som på indvanderne og flygtningene - ja, alle fejlfarverne får en skylle, herunder også de importerede, adoptivbørnene. For disse fyres trang til at pisse er enorm.

De har dåseøl i plasticposerne, det er sidste skoledag, og de fremmede passer bare ikke ind i det Sverige, de tror på og vil forsvare - ikke med deres egen død, men med de andres. Sådan, på vej mod mordet på en koreansk skolekammerat, møder publikum den blomstrende svenske ungdom i Lars Noréns nyeste stykke »Kyla« - »Kulde« - som i hans egen iscenesættelse gæstede Helsingør i tirsdags. Det er hård kost. Det er blændende teaterkunst, frontalteater uden undskyldninger eller æstetiserende mellemregninger. Og Helsingør Teater har gjort et scoop ved at tage konsekvensen af

den korte afstand over sundet: hvorfor dog ikke invitere Sveriges største turnerende teater, Riksteatern, på besøg, når det alligevel er i Skåne? Med dette initiativ kunne vi med egne sanser opleve Lars Noréns insisterende konfrontation med de politisk ekstreme og menneskeligt afstumpede - alle dem, han har givet mæle i de senere år i et grandios- og ind i mellem diskutabelt forsøg på at forstå den voldens forråede verden, vi lever i.

»Kyla« overskrider grænser på flere planer. På det geografiske er det forhåbentlig starten på en teaterudveksling, som også burde komme københavnernes til gode.

Kyla. Skrevet og iscenesat af Lars Norén. Scenografi: Charles Koroly. Medvirkende: Björn Bengtsson, Kristofer Fransson, Tito Pencheff og Ulf Rønnerstrand. Produktion: Riksteatern. Set på Helsingør Teaters scene, Borupgårdteatret.

Offentliggjort 10. september 2003 19:50

Riksteatern, Sverige: KYLA

Af HENRIK LYDING

Råt for usødet. Svensk virkelighed så usminket og brutal, som kun dramatikeren Lars Norén kan skildre den. Fire unge mænd i en nådesløs afdækning af voldens og afmagtens mekanismer.

Riksteatern, Sverige: KYLA

Tekst og iscenesættelse: Lars Norén

Scenografi: Charles Koroly.

Tirsdag i Helsingør Teaterforening.

Opstillingen er klassisk, selve historien enkel som hverdagen selv. Tre unge mænd - nynazister, skinheads, racister, tabere, etiketter er der nok af - ydmyger en fjerdemand, en kammerat fra naboklassen, gennembanker ham, verbalt og fysisk og ender med at slå ham ihjel. Halvanden times tidsfordriv en tilfældig sommerdag i parken.

Det er hæsligt teater at se på, fordi de fire unge - bødlen, håndlangeren, medløberen og offeret - spiller så eminent godt, så virkelighedsnært. Vi glemmer, at det er teater, næsten også, at det er svensk teater på ikke alt for lettilgængeligt svensk, så intenst er hadet og magtkampen mellem de fire. Samtidig er forestillingen alt andet end følelsesløs og unuanceret, det er ikke en letkøbt udstilling af volden selv, men af den komplicerede vej frem til den.

I glimt hører vi de tre unges historie - om sadistiske fædre, om svigt i hjemmet, om at være uønsket og uelsket. Heroverfor står fjerdemanden, offeret. Adoptivbarn fra Korea, ambitiøs med studentereksamen, en bekymret mor i mobiltelefonen, samt ikke mindst en fremtid, en kæreste og et mål med livet som aktivt ydende deltager i samfundets etablerede fællesskab.

Det er her, kæden er sprunget af for de tre andre. Derfor har de søgt tilflugt i hadets og mindreværdets afmægtige magtudfoldelse over for alle, der skiller sig ud. Hudfarve, religion, seksualitet, alt hvad der afviger fra den fælles, standardsvenske norm, skal fjernes, sendes hjem eller slås ihjel. Her gælder kun den stærkes ret - den anføreren kæmper for, mens han slynger om sig med krigerdrømme og åbner øl med soldater-identifikationstegnet om halsen. Her finder de tre deres fællesskab i en indbyrdes hakkeorden, skiftevis brovtende og skrigende, men også dæmpet og ondt lurende bag smilene.

Det er, så vi gyser på tilskuerpladserne - nogle af os, i hvert fald, når anføreren taler om at værne om sproget, om et racerent Sverige. Ikke mindst fordi både skuespiller og tekst er alt andet end

afstumpet. En flot, veltrænet og på sin egen måde charmerende fyr, intelligent, vidende om mange ting, velorienteret. Han frastøder og fascinerer os på samme tid.

Det samme gør forestillingen. Som et rådt, brutalt og nødvendigt indlæg i en livsvigtig debat, men også som et svimlende kig ned i den menneskelige afgrund. Det svenske Riksteatern sender stykket på turné rundt i Sverige i de kommende måneder - man kunne ønske, et dansk teater hurtigst muligt ville gøre det samme.

Hade, dræbe og bade

Politiken 11. september 2003, 2. sektion, side 7

Riksdrama på sviptur med isnende Norén. Djævelsk godt teater, som at få virkelighedens knytnæve lige i synet.

Af Monna Dithmer

Jävla Norén. Som han dog kan klemme livet ud af folk. Det er, så man sidder ude på kanten og spræller - her på aulastolene på Borupgårdteatret, hvor Helsingør Teater har lodset sit scoop af et gæstespil ind. 'Kyla' (Kulde) med Svenska Riksdrama, hvor Lars Norén huserer som chef, er djævelsk effektiv dramatik.

Mens man i Noréns borgerlige kvartetter og maratonfamiliedramaer blev suget ind i en langsomhedens dramaturgi, hersker der en helt anden stemning, når han går i lag med middelklassevældets blomstrende afkom - udskrab.

Tonen blandt disse unghunde og outsiders er højspændt, lunt er kort, og replikkerne langes ud i skarpe hug. Det her ender galt.

Det er sommer, sol og skov, og der sidder de ude i kulden. På en nøgen scene med rådt lys lige ned i fjæset. Misrøgtede børn af det faderløse velfærdssamfund. De tre fyre griller pølser, bærer øl og sviner alle idioterne til: aids-afrikanere, bøsser, alle de mørke. Hvad skal de lave her i sommer?

»Hade, dræbe, bade«. Det er ikke ferie, det er krig.

»Hvad er der i vejen med os? Hvorfor hader alle os?«, spørger anføreren, den supertrænede, intelligente desperado (Björn Bentsson) med et vrængende grin og et tikkende had, der blot venter på, at nogen skal komme forbi. I modsætning til tidligere tiders desperation og ørkesløse venten på Godot, kommer der faktisk nogen, den tidligere klassekammerat Kalle med Kina-øjnene (Kristofer Fransson). Gefundenes Fressen at lege Katten efter musen med. Han er adopteret fra Korea, af borgerlig familie og udstyret med alle de rigtige meninger om demokrati og tolerance - og værst af alt: Der er nogen, som holder af ham.

Nok handler kampen om retten til at være »almindelige, hvide, svenske, hyggelige gutter«, der forsvarer folkets rettigheder med Sieg Heil, nationalismeparoler og et fysisk kapauw-brøl, der isner langt ind i sjælen.

Men nedenunder ulmer følelæssvigt og bundløs vrede. Den joviale, fedladne og ultrahadske

underhund (Ulf Rönnerstrand), der hævder sig ved at hundse rundt med den rørende barnlige indvandrersvækling (Tito Pencheff), fortæller om, hvordan faren som straf skar halsen over på hans kaniner og tvang ham til at spise dem, med sovs og kartofler. Norén har ikke lagt psykologien på hylden, selv om han er rykket væk fra de borgerlige stuer og ud i et socialt brændpunkt. Grebet er det samme som i den fatale forestilling 'Sju Tre', hvor en velmenende fortæller for humanisme og demokrati blev kørt ud på et sidespor af tre nazipropaganderende fanger. Men virkeligheden overhalede brutalt teatret, da fangerne stak af og myrdede nogle politifolk. I 'Kyla' går Norén tilbage til det traumatiske hul efter 'Sju Tre' og gennemspiller de samme temaer, men som decideret teater. Med rigtige skuespillere og stilisering i spillet, når Kalle ligger der på jorden, og de tre går løs på ham med nådesløse støvlespark (ellers kunne det også have udviklet sig til den rene voldsporno). Dramaet mellem dem og ham er suverænt orkestreret og spillet med improvisatorisk nerve og ætsende nærvær, så det rammer én som virkelighedens knyttnæve. Ligesom i børneteateret føler man trang til at råbe til den handlingslammede Kalle: »Se så at komme væk, for helvede«. Rædslen griber om sig. Der ligger pølserne på grillen og lugter af helt almindelig hverdag, ligesom det indimellem bare handler om almindelige unghundeløjer, fodbold og fiske. Men fra det ene øjeblik til det andet eksploderer det pludselig i en accelererende voldsspiral. Det er det angstfremkaldende - og det effektivt spændingsskabende: at det aldrig er til at vide, hvornår gnisten springer, og hverdag bliver til dødsdag. Vi fatter ikke, hvordan de unge gutter pludselig kan dræbe en klassekammerat. Men vi får dem ikke desto mindre ind på livet, vi får deres sår og dybe raseri at føle. Selv om der herhjemme ikke er så stærk en nazionalisme blandt de unge som i Sverige, så viser f.eks. det nylige drab på en ung rygsækturist, at de desperate unge outsiders er derude i kulden, lige rundt om hjørnet. Hvad vil vi stille op med dem? Den gik rent ind hos det unge publikum, der på trods af den svenske slang og alle fordommene om, at de unge ikke gider gå i teatret, sad her i åndeløs stilhed. Ærgerligt, at det kun kunne blive til en dags gæstespil, men der må blive kamp om at komme først med en dansk opsætning. For det er jævla bra teater. 'Kulden' vil ikke slippe taget, den indre kulde, der dræber. Men Norén får os til at mærke livet.

MONNA DITHMER

monna.dithmer@pol.dk

Helsingør Teater/Borupgård-

teatret, Svenska Riksteatern, Kyla. Tekst og iscen.: Lars Norén. Scen.: Charles Koroly. 9. september.

Stadig vred og produktiv

Politiken 8. september 2003, 2. sektion, side 3

Sveriges betydeligste dramatiker siden Strindberg er aktuel med urpremierer i Oslo, Lausanne og Paris - og på gæstespil i Helsingør.

Af Marie Tetzlaff

Tirsdag får Helsingør besøg af Rigs Drama, en afdeling af det svenske under ledelse af dramatikeren og instruktøren Lars Norén. En enkelt aften gæstespiller teatret med Noréns stykke 'Kyla' ('Kulde'), som mesteren selv har instrueret, og som har spillet med succes og stor lydhørhed i Stockholm siden foråret og nu drager på turne. 'Kulde' har - som så ofte hos Norén - fire medvirkende, alle store drenge, som spilles af tre ganske nyuddannede skuespillere og en musiker. Vi møder dem om aftenen efter skoleafslutningen, hvor de tre i en blanding af kedsomhed, diffust had, politisk radikalitet og en følelse af udstødthed myrder en tilfældigt forbigående skolekammerat, fordi han er adopteret fra Korea og således ikke 'hvid'.

'Kyla' er ikke Norén seneste stykke. 'Vinterförvaring' om fem efterladte efter et selvmord får (i Kjell Askildsens oversættelse og Eirik Stubøs instruktion) urpremiere på Nationaltheatret i Oslo 13. september. Og Lars Norén selv er i Frankrig til prøver på sit allernyeste stykke 'Krig'. Det får urpremiere i Lausanne og Paris henholdsvis 21. oktober og 20. november.

I telefonen fortæller en imødekommende Norén imidlertid, at han denne dag slet ikke har været til prøver: han har sammen med skuespillerne været ude at demonstrere mod den franske kulturministers planer om drastisk at forringe skuespilleres forsikringsforhold. Og det var Norén, der bar Nanterre-teatrets banner.

Livet efter krigen

Noréns nyeste stykke, 'Krig', handler om, hvad der sker efter en krig. Hvordan familien, børnene og mennesker i det hele taget påvirkes.

Er det ikke en lidt ny tematik for dig?

»Jo, absolut«.

Det er vel dumt at spørge, hvad stykket er affødt af - der har jo været krige nok...

»Ja, det synes jeg nok. Der har været så mange krige, også nær os. Stykket handler mere om de europæiske krige end om Irak og Afghanistan. Det er et kort stykke for fem skuespillere«.

'Vinterförvaring' er også for fem skuespillere. Er du gået fra din berømte kvartet over til kvintetter? Noren ler: »Ja, det kan man sige. Men jeg kommer nu nok tilbage til kvartetten igen! 'Krig' handler om to brødre. Den ene af dem kommer tilbage fra krigen, og den anden har gemt sig under krigen. Hvordan har det påvirket dem, deres koner og børn, hvordan ser livet ud nu, og hvordan skal det gå videre«.

»'Krig' behandler ikke den klassiske konflikt, men er en næsten dokumentarisk undersøgelse af, hvad krigen gør med mennesker. Men stykket kan også anskues tidløst.

»Jeg har forsøgt at fjerne alle tidsmarkeringer. Det kunne handle om en hvilken som helst krig, også krigen om Troja. Det handler om, hvordan vi påvirkes af krig«.

Alderen

»Jo ældre jeg bliver, jo mere ser jeg det almengyldige og forlader aktualiteten og det forbigående. Jo mere jeg arbejder, jo mere bliver det sådan. Jeg er overbevist om, at det har med min alder at gøre«.

Er du også blevet mindre aggressiv med alderen?

»Nej«, siger den knap 60-årige Norén med den blideste stemme.

»Tværtimod. Jeg er endnu mere vred, end jeg nogensinde har været...«.

»Er 'Kyla' også et klassisk stykke om, hvordan vold opstår, eller er det realistisk?

»Det er et meget, meget realistisk stykke, næsten dokumentarisk. Vi har jo haft et stort antal mord begået af unge nazister i Sverige. Og dette er en meget realistisk skildring af gruppedynamik. Jeg tror ikke, at nogen af de enkelte personer ville have begået mordet alene, men de hidser hinanden op. Det handler også om, at nogle mennesker på en måde er dømt til at blive mordere eller mishandlere i et samfund, som ikke giver dem noget håb eller noget alternativ«.

Har voldsmændene ikke gået i den samme skole som deres velfungerende offer? Deres situation er vel ikke udvejsløs?

»Skolerne i visse dele af Sverige er enormt dårlige. Og selv om skolen vil gøre noget, er det for sent. Det her begynder tidligt. Og deres offer adskiller sig fra dem ved, at han er elsket - nogen har rejst til den anden side af jorden for at hente ham og give ham kærlighed. De havde brug for ham. På sæt og vis er han vinderen, han har en fremtid. Og det er den fremtid, de slår ihjel«.

Kunne en velfungerende familie have reddet disse drenge? Ihukommende hvem jeg taler med, skynder jeg mig at tilføje: Og findes der sådan noget som en velfungerende familie?

»Et andet samfundssystem kunne have reddet dem. Familien er ikke nok. Man kan ikke forlange, at familien skal give alt, men vi må give vore børn et rigtigt håb, de rigtige kræfter, et rigtigt alternativ til masseproduktion og massemedier. Familien brydes også ned. Det samfund, vi har skabt, er alt for krævende for menneskene. Det er ikke så mærkeligt, at mange slipper taget og giver op. Det er de færreste familier, der orker at standse op og sige til politikerne: 'Nu er det nok!'«.

Ser du det nu mere, som om familien bliver nedbrudt udefra snarere end indefra som i dine tidlige stykker?

»Jeg tror ikke, det er enten-eller, det er samvirkende faktorer. Disse drenge kan meget vel være børn af de voksne i mine tidligere stykker«.

Ser du selv en rød tråd i din dramatik?

»Jeg ved ikke, om der er nogen - om man behøver den. Det skifter hele tiden, tak og lov! Jeg vil ikke forenkle det så meget som til at sige, at der findes en rød tråd. Jeg vil skildre mennesker som hele universer. Jeg vil skildre det uventede, bizarre og overraskende hos mennesket. Det, som er umuligt at skildre ved mennesket, er det, der fascinerer mig«.

Men du vil gerne skabe debat?

»Jo, men det er mest, når jeg instruerer, ikke når jeg skriver. Men jeg kan selvfølgelig blive berørt af noget i samfundet, og jeg kan blive vældig vred. Men det vigtigste for mig atskildrede forhold, der gør mig vred. Det skal berøre mig dybt for at sætte noget i gang. Af og til er en krænkelser af andre mennesker også en krænkelser af mig. Så er det det, jeg skildrer. Jeg har ikke meget håb om, at et teaterstykke kan påvirke samfundet. Det er svært at sige... Men det er mennesker, jeg vil skildre. Det er menneskene, der skaber samfundet«.

marie.tetzlaff@pol.dk

Rigs Drama spiller Lars Noréns 'Kyla' i hans egen instruktion tirsdag 9. september kl. 20 på Borupgårdteatret, Smakkevej 2 i Snekkersten. Billetter kan købes i Helsingør Billetcenter, tlf. 4920 0811 mandag-fredag 9-16.